

УДК 323.1:172.15:327

ПРОРОСІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**Савойська С. В., доктор наук в галузі політології, професор Міжнародної академії управління персоналом, доцент Київського національного університету будівництва і архітектури (Україна)****Савойська С. В. Проросійський націоналізм у сучасній Україні**

У статті досліджується проросійський націоналізм як поняття, а також його формування, виникнення та розвиток в Україні як явища. Автор констатує, що проросійський націоналізм має на теренах України свої особливості та історію розвитку. Звертається увага на те, що проросійський націоналізм в Україні сформувався і виник унаслідок заборон друкувати книжки українською мовою, функціонування освіти рідною мовою українців, знищення імперською Росією ознак української державності, а також – зіткнення двох різних за ідеологією систем та політичних сил, кожна із яких боролася за свою Українську державу. Звертається увага на те, що проросійський націоналізм майже знищив незалежну Українську державу, призвів до голодомору, переслідувань і розстрілів українців лише за те, що вони послуговувались українською мовою, вивчали її в освітніх навчальних закладах, досліджували свою історію, намагалися зберегти, розвинути і поширити рідну мову, культуру і літературу. У роботі стверджується, що СРСР як держава могла б існувати й досі, якби проросійський націоналізм не забороняв його мешканцям, зокрема й українцям, навчатися рідною мовою в освітніх закладах та повноцінно розвивати рідну мову, культуру і літературу. Тобто, мовна політика проросійського націоналізму будується на заборонах використовувати рідну мову та поширювати українську культуру публічно, а також – переслідуваннях, загрозуваннях, тероризмі, гібридній російській війні, яку Росія здійснює в Україні та ін.

Ключові слова: проросійський націоналізм, історія, сучасна Україна, українська мова, українська культура, українська література, мовна політика.

Savoyska S. V. Prorussian nationalism in modern Ukraine

The article examines prorussian nationalism as a concept, as well as its formation, emergence and development in Ukraine as a phenomenon. The author states that pro-russian nationalism has a history of development in Ukraine. Attention is drawn to the fact that prorussian nationalism in Ukraine was formed and arose on the basis of betrayal, the distribution of its territory, the ban on printing books in Ukrainian, the functioning of education in the native language of Ukrainians, the destruction of imperial Russia's features of Ukrainian statehood, and also the collision of two different ideological systems and political forces, each of which fought for its Ukrainian state. The article draws attention to the fact that prorussian nationalism destroyed the UNR as an independent state, at the beginning. The 1920 years led to the Holodomor, the persecution and execution of Ukrainians only because they were using the Ukrainian language, studied it in educational institutions, studied their history, tried to preserve, develop and spread their native language, culture and literature. It is argued that the USSR as a state could still exist if pro-Russian nationalism did not forbid its inhabitants, including Ukrainians, to study their native language in educational institutions and fully develop their native language, culture and literature. That is, the linguistic policy of prorussian nationalism is based on the prohibition on using the native language and spreading Ukrainian culture in public, as well as persecution, ganglia, terrorism, the hybrid Russian war, etc.

Key words: prorussian nationalism, history, modern Ukraine, Ukrainian language, Ukrainian culture, Ukrainian literature, language policy.

Постановка проблеми. Проросійський націоналізм як проблема має свою історію формування, виникнення та розвитку на території колишньої і сучасної України. Його виникнення пов'язано із російсько-українськими відносинами, які мали місце у середині та у другій половині XVII ст., коли Українська козацька держава увійшла до складу Московського царства. Антиукраїнська влада цієї держави швидко зрадила Богдана Хмельницького, уклавши з Польщею мирний договір. А з часом Польща і Московія розділили між собою територію України. Це дало можливість московитам, яких підтримували проросійськи налаштовані особи, асимілювати українців, забороняти їх рідну мову в освіті, церкві, адміністративній системі, книгодрукуванні, науці, публічній сфері, культурі тощо. Унаслідок їх діяльності українці втратили можливість відвідувати Українську православну церкву, писати і друкувати книжки українською мовою, розвивати українську мову, культуру, науку і літературу. Проросійські націоналісти не визнавали українську мову літературною, а український народ окремою нацією, яка, на їх думку, ніколи не мала власної історії, території, мови, культури і державності. Така їх ідеологія передавалася із покоління у покоління, яке формувалося на основі проросійської пропаганди та покаліченої історії, яку весь час переписували і змінювали російські та антиукраїнськи налаштовані історики. Така мовна політика супроводжувалася війнами, голодоморами, переслідуванням українців, їх розкулаченням, розстрілами та ін. Усе це підірвало культурну і державну основу СРСР, що призвело до розпаду цієї наддержави, яка в образі Росії ні на мить не залишає надію повернути те, що втратила. Ця ідея продовжує жити у головах проросійських націоналістів, які

мешкають на території незалежної України. Тобто, «проросійський націоналізм» як поняття, на думку М. Бучин, – це ідеологія, що бачить українців частиною однієї руської нації, до якої належать великороси, малороси і білоруси» [15, с. 331].

Метою статті є дослідити сутність і природу проросійського націоналізму як поняття і явища, яке гальмує розвиток української мови і культури українців, а також їх поширення у найбільш зросійщених регіонах сучасної України. У зв'язку із цим проросійський націоналізм варто розуміти як прагнення проросійськи налаштованих політиків до союзу із Росією, тобто сепаратизму, шляхом збереження у сучасній Україні «русского міра», боротьби лівих і центристських політичних сил за надання російській мові статусу другої державної/офіційної, що є одне і те саме, гальмування впровадження української мови в освіту України, поширення комунікацій українською мовою на Сході і Півдні країни. Тобто, проросійський націоналізм – це така ідеологія, яка не визнає ні української історії, ні українського народу, ні його мови, культури, звичаїв, традицій, державності та ін. На основі зазначеного створюється напруження, як зазначає Л. Нагорна, конкуренцією трьох основних ідеологій – комуністичної (проросійської), ліберальної (демократичної), яка пропонує мовно-політичний менеджмент, і націоналістичної, що провокують протистояння у ділянках проукраїнського і проросійського націоналізмів та їх фобій – русофобії та українофобії. Український націоналізм, як вважає Л. Нагорна, не може позбутися ознак нетерпимості та представляє росіян у вигляді «п'ятої колонії», а російський – імперських амбіцій, тому експлуатує образ росіян як жертви «насилницької українізації» [10, с. 43-44]. Водночас проросійський націоналізм в Україні представляє проукраїнських політиків як бандерівців, які забороняють розмовляти російською мовою. З таким твердженням згодні проросійськи налаштовані науковці, які вважають, що жодну мову насилницьким способом ні прищепити, ні заборонити не можна. Виходячи із цього, російська мова і культура в Україні, на думку А. Фоміна [18], принижуються. Більше того, на їх думку, російська мова етнічним українцям у минулому не нав'язувалася, тому вона має використовуватися нарівні з українською у суді, законодавстві та ін. Зважаючи на це, російська мова має бути залишена у тому становищі, у якому перебувала до 1996 року [8, с. 532]. Таке розуміння історії та мовної політики у минулому є наслідком деструктивної мовної політики, яка упродовж століть проводилася на території Української держави Московією, Російською і Радянською імперіями. У зв'язку із цим проросійськість, на думку Т. Новаченко, утверджується завдяки підтримці громадянами Росії політичного режиму В. Путіна, тобто його «керованої демократії», що робить його легітимним навіть за згорання демократичних інститутів. Це пояснюється бажанням російського населення жити з «царем-батечком» у сильній державі, яку «всі бояться, але поважають» [17, с. 233].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано окремі аспекти розв'язання даної проблеми, на які спирається автор, пов'язаний з прізвищами таких науковців, як М. Бучин, І. Діак, І. Дзюба, О. Заремба, П. Кононенко, В. Котигоренко, І.Кресіна, І. Курас, О. Куць, О. Майборода, Л. Нагорна, Т. Новаченко, Л. Масенко, А.Погрібний, С. Римаренко, Н. Ротар, В. Складар, Т. Флоринський, Д. Яремчук та ін. На думку науковців, проросійський націоналізм майже в усі роки незалежності, починаючи від проросійськи налаштованого екс-Президента Л. Кучми і закінчуючи деструктивною мовною політикою екс-Президента В. Януковича, гальмував впровадження української мови в освітні навчальні заклади на Півдні і Сході України, переводив їх на двомовний (російсько-український) або одномовний (російський) режим викладання, скорочував групи і класи, де навчання здійснювалося українською мовою; не дозволяв відкривати навчальні заклади з українською мовою викладання, намагався запровадити російську мову у статусі офіційної/ другої державної або регіональної на місцевому рівні. Серед українських науковців панує думка, що із проросійським націоналізмом допоможе боротися створення єдиної національної церкви, яка зможе йому протистояти, та об'єднання української спільноти навколо національних інтересів та цінностей, зокрема української мови та культури. На цю тему є багато різних думок науковців, які покищо невзможі дійти спільної думки. Вони вважають, що проросійський націоналізм виникає тоді, коли влада не здійснює мовну політику належним чином, не захищає та не поширює державну мову на усій території України, не захищає мову загарбника, дбає не про загальнодержавні і загальнонаціональні інтереси, а лише про власті. Це ставить під загрозу існування етнічних українців як нації, їх мови, культури, незалежності, соборності і державності.

Проросійський націоналізм, на думку науковців, – це протидія політиці українізації, гальмування поширення комунікацій українською мовою, що базуються на мовно-політичних конфліктах та сепаратистських настроях проросійськи налаштованих політиків, які на початку 1990-х рр. активізувалися як антиукраїнська політична сила. Мовно-політичні конфлікти в українській владі, що пов'язані з проросійськи налаштованими політиками, вітчизняні науковці пояснюють як протистояння українських демократів проросійському наступальному націоналізму. Водночас право російської національної меншини претендувати на частину української території науковці розуміють як наступ на мовно-культурні та державницькі права українського народу. Більше того, проросійський націоналізм має у сучасній Україні негативні наслідки особливо у Донецькій і Луганській областях та в АР Крим, де мовне питання перетворилося на серйозну територіально-політичну та військову проблему. Проросійські політичні сили дестабілізували у цих областях політичну обстановку: вони залякували мешканців Сходу бандерівцями, а – Криму українським націоналізмом та загрозою татаризації. Тобто, «проросійськість, як зазначає Т.Новаченко, – це спрямованість на підтримку політичної системи Російської Федерації, відчуття приналежності до російського народу, сповідування сумісних із ним світоглядних та психологічних установок, манери відчувати і думати, а також – традицій, звичаїв і цінностей» [17, с. 233].

Виклад основного матеріалу. В основі проросійського націоналізму знаходиться проблемна ситуація, що виникла між українською та російською мовами, яка з часом загострилася і перетворилася у конкурентну боротьбу. Якщо в СРСР російська мова була панівною і поступово витісняла українську, то після остаточного його розпаду повноправне функціонування української мови як державної наштовхнулося не тільки на опір і протидію окремих

проросійських націоналістів, а й на безпорадність держслужбовців. З одного боку, проросійські політичні сили в Україні, з іншого боку, владні структури Російської Федерації не бажають втрачати на теренах незалежної України свої інтереси. Не зважаючи на те, що в Україні діє понад 30 російських театрів, а фонди бібліотек нараховують 440 млн. книг російською мовою, що становить 55% від загального фонду бібліотек України, російську мову, на думку проросійськи налаштованих націоналістів, всеодно потрібно захищати, розвивати і поширювати [2, с. 256-258]. Звідси Л. Нагорна заявляє, що владні структури Російської Федерації тиснуть на свідомість російськомовних громадян Сходу і Півдня України, розігруючи етнічну карту у формі «захисту співвітчизників», ...що може стати інструментом дестабілізації в Україні [11, с. 199]. Утім, якщо зважити на ту ситуацію, яка є в Україні наразі, то ця цитата Л. Нагорної стала пророкою. Ще точніше на цю тему висловилося дружина російського експрезидента Л. Путіна, яка заявила, що кордони російського світу проходять по кордонах застосування російської мови. Тут ми починаємо розуміти яким чином мовне питання пов'язане з етнічними українцями, їх рідною мовою, культурою, державністю, незалежністю, соборністю, а також – діяльністю в Україні проросійських націоналістів.

Враховуючи думку різних науковців і політиків, національно-демократичні політичні сили намагаються довести, що етнічні українці є корінним і найчисельнішим етносом в Україні, тому українська мова має бути єдиною державною. Більше того, вона має займати чільне місце у гуманітарному розвитку держави, а також – об'єднувати всіх українців у єдину націю. Водночас скорочення кількості годин, які виділяються для опанування гуманітарних дисциплін, відсутність на поч. 1990-х рр. належного навчально-методичного забезпечення, нестача україномовних кадрів - усі ці проблеми створювалися штучно для того, щоб загальмувати у зародку гуманітарний розвиток держави, який було спрямовано і затверджено у грудні 1995 року Міносвіти України спеціальним документом «Концептуальні засади гуманітарної освіти в Україні». Така мовна ситуація негативно вплинула на престиж української мови як державної, зокрема на Півдні і Сході України. Вакуум, який штучно створювався, заповнювався російською мовою: замість українських шкіл і класів у південних і східних регіонах держави усе частіше стали відкриватися із російською мовою навчання, які забезпечувалися російськомовною літературою, котра регулярно завозилася із Російської Федерації. Звичайно, що все це не сприяло єднанню українського суспільства, шлях до якого з кожним роком ставав усе коротшим і складнішим.

Утім, така мовна політика владних сил Росії і проросійських сил України створює конфліктну ситуацію у різних регіонах країни і цим дезінтегрує владу у державі. Виходячи з зазначеного вище, в українському суспільстві проблема мовної і політичної єдності стала актуальною. Саме у цей час мовна проблема активізується, а опозиційні політичні сили більше орієнтуються на економічні та політичні зв'язки з Росією і наполягають на рівних правах двох мов – російської та української. Проросійськи налаштована політика в Україні почала діяти на державному рівні з доби правління другого Президента Л. Кучми, який у своїй інавгураційній промові 19 липня 1994 р. висловив бажання надати російській мові офіційного статусу. Така заява, на думку багатьох науковців, зокрема І. Кураса, найвищої посадової особи держави негативно вплинула на характер і темпи впровадження в Україні української мови як державної: уже восени 1994 р. у південно-східному і центральному регіонах зменшився набір учнів у перші класи з українською мовою навчання. А у 1994-1996 рр., порівняно з попереднім періодом, сповільнилися темпи переведення шкіл на україномовний режим навчання [4, с. 430].

За словами В. Кулика «Л. Кучма запровадив так звану децентралізацію гуманітарної політики, що дозволяла втілювати різні ідеології у різних регіонах України» [3, с. 232, 233], на що швидко відреагували міські, районні та обласні держадміністрації, зокрема на Півдні і Сході держави, які своїми рішеннями про впровадження російської мови як офіційної або робочої мови ще більше роз'єднали українське суспільство. Щоб протидіяти «насильницькій українізації», Луганська обласна рада ухвалила таке рішення у жовтні 1994 р., Харківська міська рада – у грудні 1996 р., Донецька обласна рада – у березні 1997 р., міськради Донецької області такі, як Харцизьк, Горлівка, Маріуполь, райrada Волноваського району, міськрада м. Новомосковська Дніпропетровської області, міськрада м. Лисичанська Луганської області – у квітні 1999 р., Запорізька міськрада – у жовтні 2000 р., у м. Миколаєві, м. Дніпропетровську - влітку і восени 2000 р. Утім, такі ухвали місцевої влади були опротестовані регіональними органами прокуратури як нелегітимні. Такі ухвали місцевих рад, за словами академіка НАН України І. Кураса, ухвалювалися на противагу розпорядженням органів місцевої виконавчої влади щодо забезпечення функціонування української мови як єдиної державної [4, с. 441, 442].

Опираючись на зазначене, Л. Масенко вважає, що у статусі офіційної, тобто державної мови, має виступати одна мова найчисельнішого етносу, що цілком відповідає, на її думку, загальноприйнятій світовій практиці побудови національної держави, оскільки мова належить до головних чинників консолідації населення у межах однієї країни. Функціонування в одній країні двох офіційно закріплених мов порушує мовно-культурну та національну єдність її мешканців, що стає джерелом постійного конфлікту між двома різномовними частинами населення і дестабілізації суспільного життя. Врешті-решт, це, на думку Л. Масенко, може призвести до розпаду єдиної держави на частини за мовною ознакою [9, с. 56]. Так українська мова стала втрачати завойовані позиції, тобто поступилася російській, зокрема на Півдні і Сході держави. Свідченням цього є результати перепису населення 2001 року, де зазначається, що україномовних українців у Луганській області поменшало на 4,9% у порівнянні з даними перепису 1989 року, а шанувальників російської мови збільшилося [6]. Подібна ситуація була і в Донецькій області, де українську мову вважали рідною лише 24,1% населення краю, що було на 6,5% менше, ніж за даними перепису 1989 року. Російською мовою користувалося 74,9% осіб, що у порівнянні з минулим переписом населення цей показник збільшився на 7,2%. Тобто, наслідки діяльності в Україні проросійських націоналістів свідчать, що російськомовних українців за 12 років побільшало: якщо у 1989 році у Донецькій області було 2,8%, у Луганській – 5,3%, в АРК – 0,1%, де кількість українців, що визнали рідною російську мову, упродовж 1989-2001 рр. зросла на 12,1% [12].

Стає зрозуміло, що проросійські політичні сили, зокрема зазначених вище регіонів, діють за спеціальною програмою Російської Федерації. Вони заперечують самодостатність і перспективність української мови і культури, тому закликають надати російській мові статусу державної та створити новий союз з Росією. За словами М. Панчука, «розробники і виконавці цієї програми російську мову розглядають як важливий фактор нової інтеграції «втрачених територій» навколо Москви» [14, с. 132, 145]. Схожу думку розвивають у своїй статті О. Лановенко і О. Шевченко, які доводять, що російська мова виступає не стільки як інструмент етносоціокультурної ідентифікації, скільки як каталізатор спільної історичної пам'яті. У результаті такої політики російська мова перетвориться на проблему прав і свобод росіян в Україні. У такому контексті російська мова і культура ототожнюються із російською державністю, тому сам факт російськомовності ставить людину перед дилемою: усіма силами домагатися воз'єднання України з Росією або уведення в Україні подвійного громадянства. При цьому усе це робиться для того, щоб сформувати у свідомості громадян України негативне ставлення до української незалежності [5, с. 164, 165]. Відчутну роль у політиці проросійського націоналізму відіграє також регіональна еліта і преса, які спільними зусиллями дискредитують українську мову і культуру, нав'язуючи українській спільноті думку про те, що виразні засоби і лексичний склад російської мови значно багатші за українську мову, яка є несучасною, позаяк описати нею сьогодення видається неможливим [7, с. 86].

Невід'ємною складовою проросійського націоналізму, тобто його підґрунтям, є лідери і члени російських громадсько-політичних та культурних організацій, які О. Майборода назвав «російським націоналізмом». Вони основну увагу зосереджують на питаннях відновлення традиційних російських цінностей, відродження Радянського Союзу, російськомовної освіти, збереження та розквіту російської культури у сучасній Україні, задоволення релігійно-духовних потреб російського населення, сприяння співробітництва із Російською Федерацією, залучення росіян до активного життя та надання російській національній меншині в Україні особливого статусу. Приміром, предметом турботи найбільшого російського товариства «Русь» протягом усіх років незалежності були питання російськомовної освіти та надання російській мові в Україні статусу другої державної/ офіційної чи хоча б - регіональної. На думку Н. Ротар, російський націоналізм в Україні підтверджується зрізом масової самосвідомості росіян, серед яких 16% вважає, що кордони України як незалежної держави повинні бути такими, якими вони були на момент руйнування СРСР, 30% дотримується думки, що Україна може бути незалежною лише у кордонах 1991 р, але без Криму, 15% – без Криму і Донбасу, 11% росіян переконані, що тільки Західна Україна має утворювати незалежну Україну, і такий відсоток стверджує, що жодна частина України не може мати незалежності [16, с. 152].

Російські інтереси і цінності в Україні відстоюють проросійські націоналісти, тобто лівоцентристські політичні сили. На основі їх ідеології з'явилися нові паростки російського націоналізму, які створюють для української спільноти умови повернення у «рідне лоно» Російської імперії, не бажаючи визнати історичний факт незалежності Української держави. Поширення проросійської ідеології, яка, на думку М. Бучина, є проросійським націоналізмом [15, с. 331], на певний час загальмувала «Помаранчева революція», що було стратегічною перемогою національно-демократичних політичних сил. У відповідь на комунікативну політику «помаранчевих», у яких мовно-політична стратегія суттєво відрізнялася від стратегічної ідеї проросійських націоналістів, останні спровокували «парад мовних суверенітетів», що відбувся на території їх електоральної підтримки, мешканці якої, опираючись на підтримку місцевих політиків, продовжували зберігати проросійську свідомість та статус-кво для мови колишньої метрополії, що гальмувало та відтермінувало консолідацію українського суспільства у єдину політичну націю. Утім, «Революція гідності» [13, с. 330], анексія АР Крим та російсько-українська війна на Сході України довели, що проросійські налаштовані політики готові, на думку І. Дзюби, здати російському націоналізмові «українську історію, національну пам'ять [1, с. 245], культурну самобутність, мову та всі інші цінності в обмін на риторику братерства, не зважаючи на образи національної гідності та державного престижу» [1, с. 476].

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, російська мова і культура в Україні має більш, ніж потрібно можливостей, а мовні права російської національної меншини не порушуються, скоріше навпаки, на Півдні і Сході України, які зорієнтовані на Росію, скорочується використання української мови як державної. Тому у ділянці мовно-гуманітарного розвитку України, а також у ділянці єднання українського суспільства за роки незалежності України відбулися лише незначні зміни, бо половина населення України залишилася російськомовною, яка стала на перешкоді до мовної і культурної консолідації не лише титульного етносу, а й усього суспільства. Тому мовно-політична ситуація, яку штучно створили проросійські політичні сили у мовній сфері, перебрехала ті здобутки, які було досягнуто в об'єднувачому процесі. Це відбилося на якості вивчення української мови, її об'єднувачому потенціалі, престижності, скороченні годин, які виділялися на вивчення дисциплін, зокрема гуманітарного циклу у навчальних закладах України. Об'єднувачий процес, який розпочала українська мова ще на початку 90-х років минулого століття, може забезпечити лише патріотична регіональна еліта, яка буде чесно служити своїй державі і народу. Враховуючи зазначене, проросійський націоналізм винен у розколі СРСР як наддержави та її зникнення на карті світу. Проросійські налаштовані політики і наразі гальмують поширення української мови у найбільш зросійщених регіонах сучасної України, а також намагаються зберегти статус-кво для російської мови. Не зважаючи на те, що усі ці явища пов'язані з проросійськи налаштованими політиками в Україні, сам термін «проросійський націоналізм» з'явився зовсім недавно. Його виникнення пов'язано у сучасній Україні з русифікаційною політикою лівоцентристських політичних сил, які не втомлюються сподіватися на повернення України у лоно Росії. Враховуючи актуальність зазначеної проблеми, вона матиме своє продовження у наступних розвідках.

Бібліографічний список:

1. Дзюба І. Нагнітання мороку: Від чорносотенців початку ХХ століття до українофобів початку століття XXI. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 503 с.
2. Кривицька О. Регіональні модифікації полікультурних відмінностей України // Наукові записки / Курасівські читання – 2005. – К.: ІПіЕНД, 2006. – Сер. «Політологія і етнологія». – Вип. 30, кн. 1. – С. 256 - 258.
3. Кулик В. «Творення здорового глузду» в сучасному українському дискурсі з мовно-етнічних проблем // Наукові записки. – К.: ІПіЕНД, 2003. – Сер. «Політологія і етнологія». – Вип. 24. – С. 232-235.
4. Курас І. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
5. Лановенко О., Шевченко О. Спільний українсько-російський інформаційний простір як зона можливого соціокультурного впливу на Україну // Стратегічна панорама. – К., 1998. - № 3-4.- С. 164-167.
6. Луганська область: перепис населення 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lygansk.citynews.net.ua/2006/11/10987>.
7. Майборода О., Рафальський О. Загальнонаціональні та регіональні інтереси в сучасній Україні // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. – К.: Світогляд, 2005.– С. 86-89.
8. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – 942 с.
9. Масенко Л. Річ не просто в мовній проблемі. Річ у тенденції до розпаду єдиної держави за мовною ознакою // Віче. – К., 2003. - № 4. - С. 56-59.
10. Нагорна Л. Дискурс-аналіз у предметному полі етнополітології // Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 27-28 вересня 2003 року. – Київ: Світогляд, 2004. – С. 36-46.
11. Нагорна Л. Феномен криптоетнічності у контексті вітчизняного політичного досвіду // Наукові записки. – К.: ІПіЕНД, 2003. – Сер. «Політологія і етнологія». – Вип.24. – С. 199-202.
12. Нарушевич С. Національний склад та рідна мова населення Донецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donetskstat.gov.ua/census.php?ncr=||&ncr1=2>.
13. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. Том 2 / Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – Київ: Видавництво «Аконіт», 2001. – 911 с.
14. Панчук М. Мовно-культурні проблеми у висвітленні регіональної преси // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. – К.: Світогляд, 2005. – С. 132-145.
15. Політологія: сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації. – 4-те видання, виправлене і доповнене / укладач В. М. Піча, наук. редакція Л.Д.Климанської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми. – Львів: Новий Світ. – 2000, 2015. – 516 с.
16. Ротар Н. Автономна Республіка Крим як цільова аудиторія впливу російського імперського націоналізму // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – С. 152-159.
17. Сучасна політична лексика: енциклопедичний словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. – Львів: «Новий Світ - 2000», 2015. – 396 с.
18. Фомін А. Російська мова в Україні // Вільна думка. – Москва, 4 травня 2006. – С. 115-124.

УДК 323.21

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Чупрій Л. В., доктор політичних наук, канд. філос. наук, Директор Центру соціально-політичних досліджень «Генеза», професор кафедри соціології та політології Національного авіаційного університету,

Загребельний О. В., Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Чупрій Л. В., Загребельний О. В. Особливості та шляхи вирішення воєнно-політичного конфлікту на сході України

У статті досліджуються ключові визначення гібридної війни, зокрема акцентується, що одним з найбільш поширених є її тлумачення як протистояння, в якому широко застосовуються політичні, економічні, інформаційні, гуманітарні та інших невійськові заходи, що реалізуються із задіянням протестного потенціалу населення. Аналізуються шляхи вирішення даного конфлікту, де акцент робить на застосуванні дипломатичних заходів, зокрема ведення переговорів конфліктуючих сторін з використанням нормандського та женецького форматів.

Досліджуються ключові моделі вирішення збройного протистояння на сході країни і вірогідність їх реалізації. Розглядаються можливості входження України до НАТО, зазначається, що отримання членства в ЄС і НАТО є найбільш ефективним шляхом зміцнення безпеки України.

Ключові слова: воєнно-політичний конфлікт, асиметрична, гібридна війна, НАТО, війна трьох кварталів.